

Психологічний аналіз безробіття як соціально-економічного явища

Pasichna V.H. Psychological analysis of unemployment as a socio-economic phenomenon / V.H. Pasichna // Problems of Modern Psychology : Collection of research papers of Kamianets-Podilskyi Ivan Ohienko National University, G.S. Kostyuk Institute of Psychology at the National Academy of Pedagogical Science of Ukraine / scientific editing by S.D. Maksymenko, L.A. Onufriieva. – Issue 34. – Kamianets-Podilskyi : Aksioma, 2016. – P. 406–420.

В.Г. Пасічна. Психологічний аналіз безробіття як соціально-економічного явища. Проаналізовано наукові джерела і з'ясовано, що проблема безробіття є наслідком об'єктивних і суб'єктивних детермінант, що потребує розв'язання на загальнодержавному рівні з впровадженням економічних, соціальних, організаційних заходів і системи психологічного забезпечення.

Визначено, що нині розрізняють три основні види безробіття: фрикційне, структурне, циклічне, а також такі його похідні як приховане, хронічне, застійне та молодіжне. Останні два вважаються найбільш небезпечними.

З'ясовано, що особливим проявом несприятливого стану в економіці в багатьох країнах і в різні часи залишається зростання рівня безробіття, що є результатом порушення макроекономічної рівноваги і наслідком процесів, які відбуваються на ринку праці. Якщо співвіднести фактори попиту та пропозиції на ринку праці з поясненням детермінант безробіття, то приходимо до висновку, що кожне пояснення ґрунтується на якомусь одному факторі, проте все залежить від конкретної ситуації, у якій виникло безробіття, а в кінцевому варіанті все зводиться до дисбалансу попиту і пропозиції робочих місць, економічного, суспільного та інтелектуального потенціалу країни, що дає змогу безробітним високий рівень соціальної підтримки, навчання, перекваліфікації, набуття нової професії.

Зроблено висновок, що в наукових дослідженнях залишаються осторонь проблеми суб'єктивного сприйняття особистістю свого нового статусу, ідентифікації з попереднім статусом і з оточуючими, прояви внутрішнього переживання своєї неспроможності забезпечити гідне існування членів своєї сім'ї, а домінанта негативізму призводить до астеничних психічних станів, нервово-психічних розладів і навіть виникнення чи загострення соматичних захворювань. Водночас, для певної частини осіб, які опинилися в такій скрутній життєвій ситуації втрата роботи означає підвищення активності, мобілізації свого інтелектуаль-

ного, емоційного і соціального потенціалу, що сприяє позитивним змінам, переосмисленню свого «Я», зумовлює успіх подолання життєвої кризи та відкриває новий рівень професійного зростання.

Ключові слова: психологічний аналіз, соціально-економічна, безробіття, об'єктивні, суб'єктивні детермінанти, негативні впливи.

В. Г. Пасична. Психологический анализ безработицы как социально-экономического явления. Проанализированы научные источники и выяснено, что проблема безработицы является следствием объективных и субъективных детерминант, требует решения на общегосударственном уровне с использованием экономических, социальных, организационных мероприятий и системы психологического обеспечения.

Определено, что в настоящее время различают три основных вида безработицы: фрикционная, структурная, циклическая, а также такие её производные как скрытая, хроническая, застойная и молодёжная. Последние два считаются наиболее опасными.

Выяснено, что особым проявлением неблагоприятного положения в экономике во многих странах и в разные времена остается рост уровня безработицы, что является результатом нарушения макроэкономического равновесия и следствием процессов, происходящих на рынке труда. Если соотнести факторы спроса и предложения на рынке труда с объяснением детерминант безработицы, то приходим к выводу, что каждое объяснение основывается на каком-то одном факторе, однако всё зависит от конкретной ситуации, в которой возникла безработица, а в конечном варианте, все сводится к дисбалансу спроса и предложения рабочих мест, экономического, общественного и интеллектуального потенциала страны, что позволяет безработным иметь высокий уровень социальной поддержки, обучения, переквалификации, получения новой профессии.

Сделан вывод, что в научных исследованиях остаются в стороне проблемы субъективного восприятия личностью своего нового статуса, идентификации с предыдущим статусом и с окружающими, проявления внутреннего переживания своей несостоятельности обеспечить достойное существование членов своей семьи, а доминанта негативизма приводит к астеническим психическим состояниям, нервно-психическим расстройствам и даже возникновению или обострению соматических заболеваний. В то же время, для определённой части лиц, оказавшихся в такой трудной жизненной ситуации, потеря работы означает повышение активности, мобилизации своего интеллектуального, эмоционального и социального потенциала, способствует позитивным изменениям, переосмыслению своего «Я», предопределяет успех преодоления жизненного кризиса и открывает новый уровень профессионального роста.

Ключевые слова: психологический анализ, социально-экономическая безработица, объективные, субъективные детерминанты, негативные воздействия.

Постановка проблеми. Однією із найважливіших соціально-економічних проблем сьогодення є безробіття. Як соціально-економічна категорія безробіття відображає економічні відносини щодо вимушеної незайнятості працездатного населення, що негативно впливає і розповсюджується на грошово-кредитну, фінансову, соціальну сфери, невпинно погіршуючи соціальне самопочуття та очікування суб'єктів ринку й громадян.

Український ринок праці має свої особливості. Йдеться про ті із них, що виявились упродовж 90-х років 20 століття. Акцентування уваги саме на цьому періоді зумовлене тим, що раніше в Україні існувала інша економічна система [2; 3; 4; 5; 6; 7; 8; 9; 11; 14]. Отже, за останні 15 років відбулися такі зміни:

Скорочення зайнятості, зростання рівня безробіття починається із середини 90-х років 20 ст. Основною причиною звільнень працівників є розпочата структурна перебудова економіки: припинення діяльності підприємств, продукція яких не знаходить збуту або виявляється не конкурентоздатною, перехід до інших форм власності. Такі процеси переживали всі країни перехідної економіки і скрізь, де вони розпочиналися, зростала кількість безробітних.

В умовах безробіття за неповного використання наявних ресурсів робочої сили економічна система працює, не досягаючи межі своїх виробничих можливостей. Окрім цього, безробіття спричинює негативні зміни в складі людських ресурсів. Це спричиняє погіршення якісних характеристик робочої сили, втрату працівниками їхніх професійних навичок, кваліфікації, послаблення мотивації до праці, зниження продуктивності праці, відтік найбільш кваліфікованої робочої сили за межі країни. З іншого боку, внаслідок безробіття країна має значні фінансові збитки, утримуючи безробітних, відшкодовуючи їм втрати в доходах на період пошуку нових сфер прикладання праці [2; 3; 6; 7; 8; 9; 12; 13]. Тому загальнонаукова проблема безробіття потребує постійної уваги і комплексного розв'язання з боку економістів, менеджерів, соціологів, психологів і державних структур, що є важливими науковими і практичними завданнями.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У зв'язку з даною соціально-економічною ситуацією проблеми зайнятості, формування ринку праці стали привертати до себе увагу науковців різних напрямів і, в першу чергу, економістів, соціологів і психологів. Сучасні дослідження проблем безробіття спрямовано на вивчення причин і наслідків безробіття, аналіз особливостей по-

ведінки безробітного на ринку праці, його особистісних характеристик [1; 3; 5; 6; 7; 8; 9; 13; 14; 17].

Теоретичним підґрунтям у дослідженні проблеми безробіття можуть слугувати надбання світової економічної науки. Основні аспекти безробіття, причини його виникнення та шляхи регулювання досліджували ще: Дж.М. Кейнс, Т. Мальтус, А. Пігу, Д. Рікардо, А. Сміт, М.Фрідмен, Д.Хікс та інші. Серед українських вчених, які займалися проблемою безробіття: О. Гладун, О. Грیشнова, Н. Жилияк, С. Іваницька, Л.Карамушка, Л. Кулаковська, Т. Кулаковський, А. Мазаракі, С. Максименко, Г. Мамонова, О. Рудюк, О. Фесенко, Л. Червінська, В.Ярошенко та інші [1; 2; 3; 5; 6; 8; 9; 11; 12; 13; 15; 16; 17].

Безробіття – це соціально-економічне явище, в результаті якого частина працездатного населення не може знайти роботи, стає відносно надлишковою, поповнюючи резерв робочої сили, тобто це перевищення пропозиції робочої сили над попитом на неї [2, с. 97]. Безробітні у визначенні Міжнародної організації праці – це особи у віці 15-70 років (як зареєстровані, так і незареєстровані в державній службі зайнятості), які одночасно задовольняють три умови: не мають роботи (прибуткового заняття), шукають роботу або намагаються організувати власну справу, готові приступити до роботи впродовж двох наступних тижнів. До безробітних також належать особи, які навчаються за направленнями служби зайнятості, знайшли роботу і чекають відповіді або готуються до неї приступити, але на даний момент ще не працюють [16, с. 76].

Безробіття характеризується такими показниками як кількість безробітних (абсолютний показник безробіття) і рівень безробіття (визначається відношенням кількості безробітних до кількості економічно активного населення).

До основних детермінант формування безробіття можна віднести: нестачу сукупного ефективного попиту; недостатню мобільність робочої сили; структурні зрушення в економіці; дискримінацію на ринку праці щодо жінок, молоді та національної меншості; демографічні зміни в чисельності та складі робочої сили; сезонні коливання в рівнях виробництва окремих галузей економіки [2; 9; 12; 16].

Отже, аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковано розв'язання цієї проблеми показав, що нині вченими певною мірою з'ясовано економічні детермінанти формування безробіття. У наукових публікаціях соціально-економічного змісту акцент робиться на окремі детермінанти і прояви впли-

вів безробіття на рівні самовизначення, мотивації, психічних станів, що є підґрунтям для комплексного підходу дослідження проблеми впливу безробіття на різні структурні рівні особистості.

Мета статті. Безумовно, що макроекономічні чинники зумовлюють певний рівень безробіття в конкретній країні, що впливає на психічний стан людини. Водночас, індивідуально-психологічні характеристики особистості, яка опинилась в принципово іншій негативній ситуації, суб'єктивне переживання і ставлення до цієї ситуації, рівні соціальної підтримки, мотивації, поведінкової, комунікативної та професійної сфер, безумовно, визначаються особистісним адаптаційним потенціалом. Це дає змогу пристосуватися до змінених умов життєдіяльності, оволодіти новою професією, навчатися, прагнути до подолання цієї життєвої кризи. І навпаки – домінанта негативізму, зневіри у собі, у соціальному оточенні призводить до астеничних емоцій, міжособистісних та внутрішньоособистісних конфліктів, що супроводжується нервово-психічною напругою, депресією та іншими межовими нервово-психічними розладами, і навіть виникненням чи загостренням соматичних захворювань.

Протиріччя між наявністю несприятливих об'єктивних зовнішніх економічних умов та їх впливом і, особливо, суб'єктивним сприйняттям зумовлює необхідність з'ясувати зміст індивідуально-психологічних проявів, а також заходів і засобів психологічного забезпечення адекватного рівня адаптації особистості до змін, переосмислення свого «Я», формування оптимістичного прогнозу, особистісного розвитку в професіогенезі.

Представлені протиріччя зумовили **мету статті** щодо здійснення психологічного аналізу детермінант і наслідків впливу безробіття на особистість. У подальшому це буде підґрунтям для практичної реалізації системи психологічного забезпечення такого складного процесу пристосування особистості до змінених умов життєдіяльності як безробіття.

Виклад основного матеріалу досліджень. На думку більшості вчених існує декілька видів безробіття – природне (фрикційне та структурне) і вимушене (приховане, сезонне, технологічне, конверсійне). Якщо природне безробіття зазвичай не супроводжується різкими негативними соціальними наслідками, то вимушене загрожує формуванням критичного рівня і неминучою соціальною кризою [2; 5; 9; 12; 13; 14; 15; 16; 17].

Резерв робочої сили, що забезпечує можливість швидкого міжрегіонального і міжгалузевого перерозподілу робочої сили відповідно до коливань попиту і обумовлених ними коливань попиту виробництва на робочу силу, є природним безробіттям. Природне безробіття складається із фрикційного, пов'язаного зі зміною місця роботи й інституційного, що породжується системою організації регіональної економіки, насамперед, правовою системою.

За критерієм відкритості розрізняють відкрите і приховане безробіття.

Відкрите безробіття – ситуація, при якій людина визнає, що вона не має роботи, і реєструється на біржі праці, якщо така для неї доступна. Цей термін використовується, зазвичай, стосовно країн, що розвиваються.

Приховане безробіття характерне для вітчизняної економіки. Суть його в тому, що в умовах неповного використання ресурсів підприємства, викликаних економічною кризою, підприємства не звільняють працівників, не переводять їх на скорочений режим робочого дня, а відправляють у змушені неоплачувані відпустки. Формально таких працівників не можна визнати безробітними, однак фактично вони є такими.

Регіональне безробіття зумовлене переважно концентрацією в окремих територіальних одиницях таких галузей економіки, для яких характерне найбільше скорочення потреби в робочій силі.

Конверсійне безробіття спричиняється скороченням чисельності армії і зайнятих у галузях оборонної промисловості. Розміри цього безробіття можуть коливатися від незначних до великих.

Крім поділу на фрикційне, структурне та циклічне, безробіття має ще досить велику кількість підвидів. Деякі з них є бажаними для економіки, а деякі небезпечними, тому що призводять до тривалого безробіття на ринку праці. Це, зокрема, приховане, хронічне та особливо небезпечне застійне безробіття [5; 9; 12; 13; 14; 15; 17].

Потрібно відмітити загрозливу тенденцію того, що у зв'язку з погіршенням економічної ситуації в країні з роботи звільняються в першу чергу жінки і ті працівники, у яких низький рівень кваліфікації та недостатній рівень практичної роботи. Саме вони в останню чергу і приймаються на роботу. Гостро стоїть питання про безробіття серед молоді: близько третини безробітних – це молоді люди у віці до 30 років. У цьому віці відбувається становлення особистості як у загальнолюдському, так і в професійному плані. Близько 25% безробітних молодих людей – це

випускники професійної школи. Скорочення попиту на робочу силу більшою мірою торкнулося високотехнологічних галузей, а також науки. Серед незаайнятого населення збільшилася частка осіб, які мають вищу і середню спеціальну освіту (кожен другий безробітний має середню загальну або професійно-технічну освіту) [12; 14; 15; 16; 17].

За даними літератури безпосередньо взаємопов'язані зростання злочинності та безробіття.

Так, підвищення рівня безробіття на 1% призводить до зростання злочинності на 7-8%. Вчені виявили зв'язок між безробіттям і вбивствами, насильством і тюремним ув'язненням. Вивчення справ правопорушників показує, що до 70% ув'язнених у момент арешту не мали роботи, що рецидивізму можна пояснити відсутністю роботи [1; 6; 13].

Мало відомо про «межу терпимості», коли члени сім'ї безробітного ще зберігають здатність піклуватися один про одного. Науковці відзначають зв'язок між безробіттям і погіршенням сімейних і подружніх відносин (функціонування сім'ї). У сім'ях безробітних найчастіше спотворюється здорова соціальна ієрархія, втрата роботи одним з батьків може спричинити зміну його статусу не тільки серед найближчого оточення, але і в сім'ї, втрату самоповаги і поваги з боку близьких людей. Крім того, зазнають суттєвих негативних змін особистісні стосунки у безробітного подружжя, навіть до формування певних соматоформних розладів і неврозів [8, с. 10-12].

Проблеми безробіття в Україні вимагають від держави, регіональних органів управління завчасної розробки та реалізації соціальних гарантій у сфері зайнятості населення працездатного віку. Високий рівень безробіття – це проблема, яка потребує глибокого наукового аналізу та вироблення системи заходів, які можуть використовуватися для розробки і реалізації ефективної соціально-економічної політики, направленої на забезпечення продуктивної зайнятості економічно активного населення країни, зменшення рівня безробіття до мінімального соціально-допустимого рівня. Тобто, соціально-економічна політика – це заходи держави, спрямовані на пом'якшення нерівності в розподілі доходів, що є неминучою характерною рисою ринкової економіки. Вона спрямована на послаблення диференціації доходів і майна, пом'якшення суперечностей між учасниками ринкової економіки і запобіганню соціальних конфліктів [2; 5; 9; 11; 14].

Безробіття в умовах ринкових перетворень призводить до суттєвих психологічних труднощів особистості, пов'язаних, зо-

крема, з нездатністю безробітної людини адекватно оцінити ситуацію і причини втрати роботи та виявити активну особистісну поведінку в професійній перепідготовці.

Труднощі формування безробітними особистісного ставлення до професійної діяльності як складової цілісного життєвого самовизначення обумовлюють виникнення певних особистісних проблем. Особистісні проблеми, що властиві безробітним виявляються у: розбіжностях між мотивами та ціннісними орієнтаціями особистості безробітних; нездатності реалізувати свою суб'єктність в реальних ринкових умовах; стійкій нервово-психічній напрузі; внутрішньому конфлікту; нездатності подолати власними силами існуючі труднощі; почутті незадоволення собою, зниженні впевненості у власних силах; песимізмі щодо перспективи діяльності; неадекватному емоційному реагуванні на зміну умов діяльності; власній професійній невідповідності сучасним потребам ринку. Визначені особистісні проблеми безробітних найбільшою мірою впливають на подальший професійний шлях, на формування ставлення до рівня свого професійного потенціалу, на рівень самокритичності і здатність до прийняття ефективних професійних рішень [3; 8; 13].

Найчастіше безробітні характеризуються наявністю таких видів потреб у допомозі, як: перебудова самосвідомості, психологічна реабілітація, психологічна мобілізація, усунення стану тривоги, підвищення стійкості до стресу, формування адекватної самооцінки, впевненості у власних силах. Нереалізованість цих потреб особистості безробітних ускладнює процес їх професійної перепідготовки. Адже ефективність перепідготовки значною мірою зумовлюється розумінням необхідності пошуку нових форм професійної самореалізації і усвідомленням себе як активного суб'єкта професійної діяльності та життя взагалі [10, с. 9-10].

Отже, у розв'язанні особистісних проблем безробітних дуже важливим є надання їм адекватної психологічної допомоги шляхом розвитку в них у процесі професійної перепідготовки активності щодо рефлексії свого досвіду, формування відповідних цінностей і активної особистісної поведінки.

Втрата роботи призводить до негативних наслідків в емоційній сфері, самопочутті та поведінці особистості, негативно впливає на процес професійної адаптації у нових соціально-економічних умовах. У людини розвиваються кризові стани [13, с. 9]. Кризові стани безробітних – це особливі характеристики їхньої особистості та психічної діяльності, що виникають і формуються у ситуації втрати роботи. Вони викликаються невідповідніс-

тю між можливостями особистості безробітних, рівнем їх знань, умінь і системою змістових вимог з боку ринкової професійної ситуації, що позначаються на їх самопочутті, індивідуальних особливостях, негативно впливають на їхню поведінку і дії. Кризовий стан характеризується як наслідок дії кризового явища на особистість безробітного, що виявляється у порушеннях самопочуття і психічної діяльності особистості безробітних у певний період часу [10; 13; 14].

До кризових станів особистості безробітних відносяться негативні прояви почуттів (тривожні настрої, неспокій, депресія, афекти, тривога, стрес, страх, фрустрація), уваги (недостатня зосередженість, розсіяність), волі (розгубленість, невпевненість), мислення (сумніви), деструкція мотивів.

У багатьох дослідженнях доведено, що стан безробіття значно впливає на поведінку особистості після втрати роботи і супроводжується зниженням рівня домагань, зміною структури трудової мотивації і локусу контролю та зміною самооцінки взагалі [3; 7; 8; 10; 13; 15].

За даними зарубіжних дослідників у тих, хто не може знайти роботу, спостерігаються значні зміни в оцінці своєї компетентності, активності, задоволеності життям, також є передумови незайнятості, пов'язані з емоційним прийняттям (або неприйняттям) стану безробіття, ступенем впевненості в знаходженні роботи [9; 10; 13].

Отже, специфіка ситуації безробіття полягає в тому, що в сучасних умовах ринку праці в Україні вона відрізняється відносною стійкістю. Усередині цієї ситуації в широкому сенсі виникають конкретні вузькі «підситуації», пов'язані з пошуком роботи. З одного боку, безробіття може виявитися творчим, мобілізуючим волю випробуванням, змушує людину змінювати своє ставлення до можливості працевлаштування, стимулювати процес усвідомлення себе як суб'єкта ринку праці, а також стимулом високопродуктивної праці. Виступає стимулом професійного перенавчання. Але з іншого боку, безробіття являє собою проблему, що створює прямий і потужний вплив на психіку людини, на сприйняття загальної ситуації безробіття, викликаючи при цьому сильні емоційні переживання, стан фрустрації, агресії, призводить до втрати смислів громадської активності. В результаті сформованого стану, умовно названого нами як стан невизначеності і втрати стабільності, формується нова для особистості модель поведінки, яка розкривається в різних способах адаптації безробітних. Тобто, формується психологічний аспект

безробіття. Психологічне визначення безробіття характеризує її як особливий стан особистості, що виражається в спотворенні соціального сприйняття навколишньої дійсності, активізації негативно-депресивних комплексів, формування системи нових ціннісних орієнтацій.

Таким чином, результати наукових досліджень, проведених останнім часом, підтверджують існування низки емоційних, соціальних, фінансових, сімейних, медичних та політичних наслідків безробіття. Серед емоційних наслідків безробіття називають низьку самооцінку, депресію, суїцид. Серед медичних проблем – порушення здоров'я, викликане стресами. Причина психологічних проблем, викликаних безробіттям, криється в непростому зв'язку, що існує між усвідомленням себе як успішної особистості і роботою як способом заробляння на життя.

До соціально-психологічних проблем безробіття потрібно віднести суттєві негативні наслідки і для родини, і для безпосереднього оточення особи, яка втратила роботу, і для суспільства в цілому. Все це лише підкреслює актуальність і практичну значимість подальшого вивчення психологічних аспектів проблеми безробіття.

Висновки. Аналіз літератури показав, що проблема безробіття є наслідком об'єктивних і суб'єктивних детермінант, що потребує розв'язання на загальнодержавному рівні з впровадженням економічних, соціальних, організаційних заходів і системи психологічного забезпечення.

З'ясовано, що нині розрізняють три основні види безробіття: фрикційне, структурне, циклічне, а також такі його похідні приховане, хронічне, застійне та молодіжне. Останні два вважаються найбільш небезпечними.

Визначено, що особливим проявом несприятливого стану в економіці в багатьох країнах і в різні часи залишається зростання рівня безробіття, що є результатом порушення макроекономічної рівноваги і наслідком процесів, які відбуваються на ринку праці. Якщо співвіднести фактори попиту та пропозиції на ринку праці з поясненням детермінант безробіття, то приходимо до висновку, що кожне пояснення ґрунтується на якомусь одному факторі, проте все залежить від конкретної ситуації, у якій виникло безробіття. А в кінцевому варіанті все зводиться до дисбалансу попиту і пропозиції робочих місць, економічного, суспільного та інтелектуального потенціалу країни, що дає змогу безробітним отримати високий рівень соціальної підтримки, навчання, перекваліфікації, набуття нової професії.

Доведено, що у наукових дослідженнях залишаються осторонь проблеми суб'єктивного сприйняття особистістю свого нового статусу, ідентифікації з попереднім статусом і з оточуючими, прояви внутрішнього переживання своєї неспроможності забезпечити гідне існування членів своєї сім'ї, а домінанта негативізму призводить до астенічних психічних станів, нервово-психічних розладів і навіть до виникнення чи загострення соматичних захворювань. Водночас, для певної частини осіб, які опинилися в такій скрутній життєвій ситуації, втрата роботи означає підвищення активності, мобілізації свого інтелектуального, емоційного і соціального потенціалу, що сприяє позитивним змінам, переосмисленню свого «Я», зумовлює успіх подолання цієї життєвої кризи та відкриває новий рівень професійного зростання.

Перспектива подальшого дослідження полягає у порівняльному аналізі підходів до психологічних проблем безробіття у наукових джерелах іноземних і вітчизняних фахівців.

Список використаних джерел

1. Гладун О.М. Методологічні аспекти дослідження взаємозв'язку між безробіттям та злочинністю на районному рівні / О.М. Гладун, В.Ю. Плєскач // Вісник Хмельницького національного університету, 2012. – Т.1. – №3. – С.258–260.
2. Грішнова О.А. Економіка праці та соціально-трудові відносини: підручник / О. А. Грішнова. – 5-те вид., оновлене. – К. : Знання, 2011. – 390 с.
3. Жилияк Н.В. Деякі аспекти самовизначення безробітних у процесі профпереорієнтації: тези II Всеукраїнського конгресу з організаційної та економічної психології / Н.В. Жилияк // Актуальні проблеми розвитку організаційної та економічної психології в Україні. – Кам'янець-Подільський : Кам'янець-Подільський національний університет імені І. Огієнка, 2015. – С. 86–87.
4. Закон України «Про зайнятість населення» від 1 березня 1991 року № 803-ХІІ // В редакції Закону № 662-IV від 03.04.2003. – 12с.
5. Іваницька С.Б. Проблема безробіття в Україні / С.Б. Іваницька, І.О. Мороховець // Ефективна економіка. – 2015. – №9. – С.34–38.
6. Костриця В. З початку проведення АТО понад 21 тис. демобілізованих військових отримали статус безробітних : [Електронний ресурс] / В. Костриця // Режим доступу : <http://>

- naiu.org.ua/z-pochatku-provedennya-ato-ponad-21-tys-demobilizovanyh-vijskovykh-maly-status-bezrobotnyh
7. Логінова Т.Ю. Вплив професійної зайнятості подружжя на рівень конфліктності в сімейних стосунках / Т.Ю. Логінова // Вісник психології і педагогіки. – 2009. – №5. – С.123–125.
 8. Мартиненко Н.В. Деадаптація безробітних з особистісними, соматоформними та сексуальними розладами та її психокорекція: Автореф. дис... канд. мед. наук: спеціальність 19.00.04 – медична психологія / Н.В. Мартиненко. – Харківська медична академія післядипломної освіти МОЗ України. – Харків, 2008. – 15 с.
 9. Машика Ю.В. Проблеми та рівень безробіття в Україні та країнах Європейського союзу / Ю.В. Машика // Науковий вісник НЛТУ України. – 2013. – Вип. 23. – №16. – С.260–264
 10. Павлов Ю.О. Психологічна допомога безробітним у кризовому стані в умовах професійної перепідготовки: Автореф. дис. канд. психол. наук: 19.00.07 – педагогічна та вікова психологія / Ю.О. Павлов. – Інститут педагогіки і психології професійної освіти АПН України. – Київ, 2006. – 19 с.
 11. Підприємництво: психологічні, організаційні та економічні аспекти : навч. посіб. / С.Д. Максименко, А.А. Мазаракі, Л.П. Кулаковська, Т.Ю. Кулаковський. – К. : Київ. Нац. Торг.- екон. ун-т. 2012. – 720 с.
 12. Рівень безробіття в Україні 2015 : [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://ridna.ua/2013/10/riven-bezrobottya>.
 13. Рудюк О.В. Личностно-смысловые детерминанты переживания безработными профессиональных кризисов: Автореф. дис. канд. психол. наук: 19.00.05 «Социальная психология; психология социальной работы» / О.В. Рудюк. – Институт психологии им. Г. С. Костюка НАПН Украины. – Киев, 2011. – 19 с.
 14. Торжєвський М.В. Проблеми безробіття молоді та напрями їх вирішення / М.В. Торжєвський // «Економіка України», 2014. – №1. – С. 87–96.
 15. Фесенко А.М. Невирішеність проблеми працевлаштування як фактор соціального відчуження молоді / А.М. Фесенко // Педагогіка та соціальна робота. – 2014. – №6. – С.51–56.
 16. Червінська Л. П. Економіка праці: навч. посіб. /Л.П. Червінська. – К. : Центр учбової літератури, 2010. – 288 с.
 17. Ярошенко О.М. Проблеми та перспективи правового регулювання зайнятості та праці молоді / О. М. Ярошенко // Вісник

Академії правових наук України. – 2014. – № 4. – С. 205–213.

Spysok vykorystanyh dzherel

1. Gladun O.M. Metodologichni aspekty doslidzhennja vzajemozv'jazku mizh bezrobittjam ta zlochynnistju na rajonnomu rivni / O.M. Gladun, V.Ju. Pleskach // Visnyk Hmel'nyc'kogo nacional'nogo universytetu, 2012. – T.1. – №3. – S.258–260.
2. Grishnova O.A. Ekonomika praci ta social'no-trudovi vidnosyny: pidruchnyk / O. A. Grishnova. – 5-te vyd., onovlene. – K. : Znannja, 2011. – 390 s.
3. Zhyljak N.V. Dejaki aspekty samovyznachennja bezrobitnyh u procesi profpereorijentacii': tezy II Vsekrai'ns'kogo kongresu z organizacijnoi' ta ekonomichnoi' psihologii' / N.V. Zhyljak // Aktual'ni problemy rozvytku organizacijnoi' ta ekonomichnoi' psihologii' v Ukraini. – Kam'janec'-Podil's'kyj : Kam'janec'-Podil's'kyj nacional'nyj universytet imeni I. Ogijenka, 2015. – S. 86–87.
4. Zakon Ukrainy «Pro zajnjatist' naselennja» vid 1 bereznja 1991 roku № 803-XII. // V redakcii' Zakonu № 662-IV vid 03.04.2003. – 12 s.
5. Ivanyč'ka S.B. Problema bezrobittja v Ukraini / S.B. Ivanyč'ka, I.O. Morohovec' // Efektyvna ekonomika. – 2015. – №9. – S.34–38.
6. Kostrycja V. Z pochatku provedennja ATO ponad 21 tys. demobilizovanyh vijs'kovykh otrymaly status bezrobitnyh [Elektronnyj resurs] / V. Kostrycja // Rezhym dostupu : <http://nau.org.ua/z-pochatku-provedennja-ato-ponad-21-tys-demobilizovanyh-vijskovykh-maly-status-bezrobitnyh>
7. Loginova T.Ju. Vplyv profesijnoi' zajnjatosti podruzhzhja na riven' konfliktnosti v simejnyh stosunkah / T.Ju. Loginova // Visnyk psihologii' i pedagogiky. – 2009. – №5. – S.123–125.
8. Martynenko N.V. Dezadaptacija bezrobitnyh z osobys-tisnymy, somatoformnymy ta seksual'nymy rozladamy ta i'i' psyhokorekcija: Avtoref. dys... kand. med. nauk: special'nist' 19.00.04 «Medychna psihologija» / N.V. Martynenko. – Harkivs'ka medychna akademija pisljadyplomnoi' osvity MOZ Ukrainy. – Harkiv, 2008. – 15 s.
9. Mashyka Ju.V. Problemy ta riven' bezrobittja v Ukraini ta kraih Jevropejs'kogo sojuzu / Ju.V. Mashyka // Naukovyj visnyk NLTU Ukrainy. – 2013. – Vyp. 23. – №16. – S.260–264.

10. Pavlov Ju.O. Psychologichna dopomoga bezrobotnym u kryzovomu stani v umovah profesijnoi' perepidgotovky: Avtoref. dys. kand. psyhol. nauk: 19.00.07 «Pedagogichna ta vikova psihologija» / Ju.O. Pavlov. – Instytut pedagogiky i psihologii' profesijnoi' osvity APN Ukrai'ny. – Kyi'v, 2006. – 19 s.
11. Pidpryjemnyctvo: psihologichni, organizacijni ta ekonomichni aspekty : navch. Posib. / S.D. Maksymenko, A.A. Mazaraki, L.P. Kulakovs'ka, T.Ju. Kulakovs'kyj. – K. : Kyi'v. Nac. Torg.- ekon. un-t, 2012. – 720 s.
12. Riven' bezrobittja v Ukrai'ni 2015 : [Elektronnyj resurs]. – Rezhym dostupu: <http://ridna.ua/2013/10/riven-bezrobittja>.
13. Rudjuk O.V. Lychnostno-smyslovyye determynanty perezhyvanyja bezrobotnyymi professyjnyh kryzysov: Avtoref. dys. kand. psyhol. nauk: 19.00.05 «Socjal'naja psihologija; psihologija socjal'noj raboty» / O.V. Rudjuk. – Ynstytut psihologyy ym. G. S. Kostjuka NAPN Ukrayny. – Kyeve, 2011. – 19 s.
14. Torzhevs'kyj M.V. Problemy bezrobittja molodi ta naprjamy i'h vyrishennja / M.V. Torzhevs'kyj // «Ekonomika Ukrai'ny», 2014. – №1. – S. 87–96.
15. Fesenko A.M. Nevyrishenist' problemy pracevlashtuvannja jak faktor social'nogo vidchudzhennja molodi / A.M. Fesenko // Pedagogika ta social'na robota. – 2014. – №6. – S.51–56.
16. Chervins'ka L. P. Ekonomika praci: navch. posib. / L.P. Chervins'ka. – K. : Centr uchbovoi' literatury, 2010. – 288 s.
17. Jaroshenko O.M. Problemy ta perspektyvy pravovogo reguljuvannja zajnjatosti ta praci molodi / O. M. Jaroshenko // Visnyk Akademii' pravovyh nauk Ukrai'ny. – 2014. – № 4. – S. 205–213.

V.H. Pasichna. Psychological analysis of unemployment as a socio-economic phenomenon. We analyzed scientific resources and found out that the problem of unemployment is the result of objective and subjective determinants that should be solved on the national level with the implementation of economic, social, organizational measures and the system of psychological support. Unemployment leads to negative changes in the human resources. This causes deterioration of qualitative characteristics of the labor force, employees lose their professional skills and qualification, work motivation becomes lower, productivity reduces. Unemployment is also responsible for brain drain.

We determined three main types of unemployment: frictional, structural, cyclical and its derivatives such as hidden, chronic, stagnant and youth. The last two are considered to be the most dangerous.

We found out that the growth in unemployment is a particular manifestation of unfavorable state of economy in many countries and in different times, which is the result of macroeconomic equilibrium and a consequence of labor market processes. If we compare the factors of supply and demand in the labor market explaining the determinants of unemployment, we come to the conclusion that every explanation is based on only one factor, but everything depends on the specific situation of unemployment, and the final version is connected with an imbalance of job supply and job offer, economic, social and intellectual potential that allows unemployed to have a high level of social support, training, retraining, mastering a new profession.

We came to the conclusion that researchers left unstudied the questions of personality subjective perception of a new status, the previous status identification and identification with others, displays of inner experience of failure to provide decent living for own family. Dominant negativity leads to asthenic mental states, neuropsychiatric disorders, and even the emergence or exacerbation of physical illness. However, for some people who find themselves in such a crisis situation unemployment means increased activity, mobilization of their intellectual, emotional and social potential contributing to positive changes, rethinking their «Me» that determines the success of overcoming crises in life and opens a new level of professional growth.

Key words: psychological analysis, socio-economic, unemployment, objective and subjective determinants, negative effects.

Received July 09, 2016

Revised September 05, 2016

Accepted October 03, 2016